

УДК 343.35

DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2023.4.26>

С. В. Сьомін

доктор політичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу правової та антикорупційної політики
Національного інституту стратегічних досліджень

В. В. Комашко

кандидат юридичних наук,
завідувач відділу правової та антикорупційної політики
Національного інституту стратегічних досліджень

СУЧАСНА ПАРАДИГМА КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ В УМОВАХ РОСІЙСЬКОГО ВТОРГНЕННЯ В УКРАЇНУ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті представлено результати емпіричного авторського дослідження, присвяченого історико-правовому аналізу феномену колабораціонізму, вивченню сучасних особливостей проявів сепаратизму в нашій державі в умовах повномасштабного збройного російського вторгнення, а також обґрунтовано та запропоновано до практичного використання пропозиції щодо запровадження цілеспрямованої державної роз'яснювальної інформаційно-виховної політики в сфері боротьби з колабораціонізмом, вдосконалення українського законодавства й механізмів державного управління у цій сфері в контексті європейського вибору України. Досліджено історичні передумови й особливості виникнення терміну колабораціонізм та обґрунтовано наукову актуальність та практичну значущість його вивчення в сучасних умовах українського державотворення. Проаналізовано стан наукової розробленості проблеми колабораціонізму вітчизняними та зарубіжними дослідниками, виокремлено хронологічні межі таких розвідок та зроблено висновок, що незважаючи на їхню достатньо велику загальну кількість та досить суттєвий науковий доробок, сучасна вітчизняна кримінально-правова думка щодо колабораціонізму залишається подекуди суперечливою та потребує збалансованості. Проведено порівняльний аналіз тлумачення терміну колабораціонізм в енциклопедичній, юридичній, політологічній та історичній літературі. Зроблено висновок, що на сьогоднішній день українське правове поле щодо питання визначення і покарання за колабораціонізм знаходиться на етапі свого розвитку й вдосконалення відповідно до норм міжнародного, насамперед, європейського права. Під час роботи над статтею авторами було враховано засадничі принципи та особливості реалізації на практиці нормативних вимог, викладених в основних міжнародно-правових документах стосовно правил ведення війни, зокрема: положення Гаазьких конвенцій та декларації 1899 і 1907 рр., Женевську конвенцію 1929 року (Про поводження з військовополоненими), Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р., а також вимоги Європейської Комісії за демократію через право (Венеціанської Комісії).

Ключові слова: законодавче забезпечення, нормотворча діяльність, історико-правовий аналіз, збройна агресія з боку росії, сепаратизм, колабораціонізм, інформаційно-просвітницька та виховна державна стратегія.

Постановка проблеми. Незважаючи на те, що сам термін колабораціонізм (від фр. *Collaboration* – «співробітництво») набув широкого вжитку ще у середині ХХ ст., коли керівник вішістської Франції маршал Петен закликав своїх співвітчиз-

ників до співпраці з нацистами [1], ця проблема не втратила своєї актуальності. Особливої гостроти для нас вона набула після початку збройної агресії російського режиму, коли значна територія України опинилася під рашиською окупацією (ста-

ном на середину 2023 р. окупанти утримували близько 4% Миколаївщини, 88% Херсонщини, 67% Запоріжжя, 57% Донеччини, 99% Луганщини та увесь Крим [2]). Невід'ємною складовою державної політики України у сфері боротьби з колабораціонізмом виступає історичний аналіз цього надзвичайно багатогранного суспільно-економічного, політико-правового та морально-етичного явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Колабораціонізм, як суспільно-політичний явище, насамперед в контексті II Світової війни, традиційно належав до розвідок таких знаних учених-істориків, як А. Боляновський, В. Брокдорфф, В. Верига, А. Даллін, І. Дерейко, С. Дробязко, І. Кісельгоф, Б. Коваль, С. Кульчицький, О. Лисенко, О. Потильчак, М. Семиряга, В. Шайкан та ін. Саме вони упродовж 1990–2000 рр. обґрунтували та запровадили до наукового вжитку тлумачення поняття «колабораціонізм». На їхню думку, «колабораціонізм це складне суспільно-психологічне або навіть етичне явище, яке виникає внаслідок взаємодії цивільного населення з окупантами під час війни. Добровільна, або вимушена співпраця з ворогом у політичній, військовій, економічній, побутовій та соціокультурній сферах життя. У Академічному тлумачному словнику української мови колабораціонізм позиціонується, як зрадницьке співробітництво із фашистськими загарбниками в окупованих ними країнах під час II Світової війни [3, с. 8; 4].

У контексті російсько-української війни особливої актуальності набувають праці, присвячені вивченню такого виду добровільної співпраці з окупантом, як економічно-культурний колабораціонізм. Саме цим проблемам були присвячені дослідження І. Ветрова, Т. Заболотної, Б. Ковальова, В. Кучера, Т. Пентер, О. Потильчака, Ю. Скрипниченко, О. Стяжкіної та ін.

Протягом останнього часу, проблемі колабораціонізму в царині кримінального права приділяли увагу такі дослідники, як: М. Акімов, О. Головкін, О. Ілларіонов, В. Кубальський, А. Політова, Є. Письменський, М. Рубашенко, І. Сказко. Проте незважаючи на їхніх суттєвий науковий доробок, сучасна вітчизняна криміналь-

но-правова думка щодо колабораціонізму залишається подекуди суперечливою та потребує збалансованості.

Під час роботи над статтею авторами було враховано засадничі принципи та особливості реалізації нормативних вимог, викладених в основних міжнародно-правових документах стосовно правил ведення війни, зокрема: положення Гаазьких конвенцій та декларації 1899 і 1907 рр., Женевську конвенцію 1929 року (Про поводження з військовополоненими), Женевські конвенції про захист жертв війни 1949 р., а також вимоги Європейської Комісії за демократію через право (Венеціанської Комісії) [5, 6, 7, 8].

Мета статті – полягає в представленні результатів емпіричного дослідження, присвяченого правовому аналізу сучасної парадигми феномену колабораціонізму в Україні. Автори намагалися дослідити історичні передумови та особливості формування нормативно-правової бази, а також механізми реалізації юридичної практики щодо покарання за колабораціонізм у країнах Європи після II Світової війни. Обґрунтувати та запропонувати до практичного впровадження авторські пропозиції щодо вдосконалення українського законодавства в сфері боротьби з колабораціонізмом в умовах російської агресії, виробити конкретні рекомендації керівництву держави і правоохоронним органам щодо розробки й вдосконалення механізмів державного управління у цій сфері в контексті європейського вибору України.

Виклад основного матеріалу. Згідно визначення Оксфордського словника англійської мови (Oxford English Dictionary), *колабораціонізм* – це співробітництво з ворогом проти країни власного громадянства у воєнний час [9]. У юридичному трактуванні сучасного міжнародного права, *колабораціонізм* – це усвідомлене, добровільне та навмисне співробітництво з ворогом, в його інтересах та на шкоду власній державі. У кримінальному законодавстві переважної більшості європейських країн факт колабораціонізму кваліфікується як злочин проти власної держави (зазвичай як державна зрада).

Як політологічний термін, *колабораціонізм* має такі значення: у широкому сенсі – співпраця населення або громадян з ворогом в інтересах загарбника на шкоду власній державі чи її союзників, а також участь у переслідуванні патріотів країни, громадянином якої є колаборант. У вузькому сенсі – співробітництво французів із німецькою владою у період окупації Франції під час II Другої світової війни (проте загальновідомою є добровільна співпраця не лише французів, але й данців, норвежців, татар, білорусів, українців, росіян та інших народів з німцями під час окупації останніми їхніх країн).

Відповідно до чинного законодавства більшості країн Європи, діяльність колабораціоністів визначається як зрада громадян інтересам власної держави. Залежно від ступеня шкоди, що була завдана їхньою діяльністю, передбачається кримінальна відповідальність – довгострокове ув'язнення чи смертна кара. Так, свого часу було засуджено до смертної кари таких лідерів колабораціонізму, як: Петен і Лаваль у Франції; Квіслінг – у Норвегії; Муссерт – у Голландії; Тісо – у Словаччині. Самогубством під час слідства, покінчив життя сербський колабораціоніст Мілан Недич. Загалом, у країнах Західної Європи (Норвегії, Данії, Нідерландах, Бельгії та Франції) після II Світової війни за колабораціонізм (як тяжкий воєнний злочин), було ув'язнено близько 170 тис. громадян, 11 тис. людей засудили до смертної кари, а ще 2,5 тис. – стратили. Лише в Норвегії було розглянуто 90 тис. справ про державну зраду, а це близько 4% населення країни.

Як свідчить проведений аналіз, європейська судова практика у цей період часто-густо керувалася виключно так-званою «політичною доцільністю», а не нормами загальноприйнятого міжнародного права. Було піддано необґрунтованому кримінальному переслідуванню за колабораціонізм досить значну кількість людей, які: під час окупації лише пасивно виконували свої громадянські обов'язки без скоєння злочинів (суперечить міжнародній Гаазькій конвенції 1907 р.); були до цього у різний спосіб примушені (це порушення своїх обов'язків агресором,

а не окупованим населенням); були військовополоненими.

Згідно усталеної міжнародної практики, нині прийнято виокремлювати такі типи колабораціонізму:

- воєнний колабораціонізм – сприяння противнику зі зброєю у руках (служба у військових формуваннях, поліцейських структурах, а також в органах розвідки та контррозвідки);

- економічний колабораціонізм – співробітництво у будь-яких галузях економіки та національного господарства;

- культурний (духовний) колабораціонізм – співробітництво з окупантами в духовній сфері (різноманітна психологічна підтримка окупанта, поширення серед населення вірнопідданських настроїв, пропаганда винятковості окремої нації, на кшталт «арійської раси», «руського міра» тощо);

- побутовий колабораціонізм пов'язаний із розбудовою на окупованих територіях дружніх взаємовідносин між загарбниками та населенням;

- політико-адміністративний колабораціонізм – будь-яке співробітництво в окупаційних органах влади.

На сьогоднішній день, українське правове поле щодо питання визначення і покарання за колабораціонізм знаходить на етапі свого розвитку й вдосконалення відповідно до норм міжнародного, насамперед, європейського права. І однією з проблем для правозастосовних органів України виступає здійснення правової кваліфікації відповідних дій осіб з урахуванням положень частин 3 та 6 ст. 111-1 КК України (*Колабораційна діяльність*) та положень частин 1–3 ст. 436-2 КК України (*Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, глорифікація її учасників*) тобто розмежування фактично схожих за своєю об'єктивною та суб'єктивною стороною злочинних діянь, попри різні види і строки покарання за їх вчинення. Порівняльний аналіз зазначених норм КК України наведено у таблиці 1.

Вказане, викликає певний сумнів щодо відповідності положень цих норм конституційному принципу правової визначено-

Таблиця 1

**Порівняльний аналіз норм Кримінального кодексу України
щодо відповідальності за колабораціонізм [10]**

Стаття 111⁻¹. Колабораційна діяльність	Стаття 436⁻². Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії рф проти України, глорифікація її учасників
3. Здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти, – караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років.	1. Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії рф проти України, розпочатої у 2014 р., у тому числі шляхом представлення збройної агресії рф проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію рф проти України, розпочату у 2014 р., представників збройних формувань рф, іррегулярних незаконних збройних формувань тощо, а також представників окупаційної адміністрації рф, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних рф самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України – караються виправними роботами на строк до двох років або арештом на строк до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років.
6. Організація та проведення заходів політичного характеру, здійснення інформаційної діяльності у співпраці з державою-агресором та/або його окупаційною адміністрацією, спрямованих на підтримку держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, за відсутності ознак державної зради, активна участь у таких заходах – караються позбавленням волі на строк від десяти до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю на строк від десяти до п'ятнадцяти років та з конфіскацією майна або без такої. Примітки: 1. У частині першій цієї статті публічним вважається поширення закликів або висловлення заперечення до невизначеного кола осіб, зокрема у мережі Інтернет або за допомогою засобів масової інформації. 2. У частині шостій цієї статті під заходами політичного характеру розуміються з'їзди, збори, мітинги, походи, демонстрації, конференції, круглі столи тощо. 3. У частині шостій цієї статті під здійсненням інформаційної діяльності розуміється створення, збирання, одержання, зберігання, використання та поширення відповідної інформації.	2. Виготовлення, поширення матеріалів, у яких міститься виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії рф проти України, розпочатої у 2014 р., у тому числі шляхом представлення збройної агресії рф проти України як внутрішнього громадянського конфлікту, виправдовування, визнання правомірною, заперечення тимчасової окупації частини території України, а також глорифікація осіб, які здійснювали збройну агресію рф проти України, розпочату у 2014 р., представників збройних формувань рф, іррегулярних незаконних збройних формувань, озброєних банд та груп найманців, створених, підпорядкованих, керованих та фінансованих рф, а також представників окупаційної адміністрації рф, яку складають її державні органи і структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних рф самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України – караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з конфіскацією майна або без такої. 3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені службовою особою, або вчинені повторно, або організованою групою, або з використанням засобів масової інформації – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією майна або без такої.

сті, який у свою чергу є складовою верховенства права.

На розгляді у Верховній Раді перебуває проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за кола-

бораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення» (реєстраційний номер 7570 від 20.07.2022), який на спрямований на створення законодавчого підґрунтя задля правильного розмежування правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України «Колабораційна діяльність»,

та інших суміжних правопорушень, удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення [11].

Необхідно зазначити, що в цей же час Указом Президента України від 7.08.2019 р. № 584/2019 затверджено Положення про Комісію з питань правової реформи та її склад. Робоча група вказаної Комісії підготувала проект нового Кримінального кодексу України, яким також внесено суттєві зміни до редакції кримінально-правових норм (диспозицій, санкцій) [12].

Разом із тим, на сайті Консультативної Місії Європейського Союзу Україна оприлюднено для обговорення проект нового Кримінального кодексу України [13]. При цьому підхід викладення у законопроекті (реєстраційний № 7570) положень ст. 111-1. Колабораційна діяльність, ст. 146-1. Насильницьке зникнення та ст. 436. Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії РФ проти України, глорифікація її учасників, суперечить підходам, які викладено у проекті нового Кримінального кодексу України у ст. 9.1.9. Колабораційна діяльність, ст. 9.1.13. Виправдовування збройної агресії проти України та ст. 11.5.4. Насильницьке зникнення, запропоновані консультативно-дорадчим органом при Президенті України, оскільки є різним щодо визначення та відповідальності за такі кримінально-карні діяння.

Ще одним прикладом законодавчої спроби врегулювання досліджуваних питань став проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення відповідальності за деякі злочини проти основ національної безпеки України» (реєстраційний № 10136 від 09.10.2023). Головним спрямуванням цього Проекту є спроба удосконалити положення Кримінального та Кримінально процесуального кодексу України задля здійснення більш ефективної кваліфікації, розслідування та покарання за злочини проти основ національної безпеки України.

Авторський аналіз зазначеного законопроекту засвідчив, що його розробники намагаються запобігти вчиненню

злочинам проти основ національної безпеки України, спираючись лише на один із механізмів державної політики – передбачивши більш суворі види та розміри покарань за вказану категорію злочинів. Автори законопроекту часто-густо не враховують засадничі принципи кримінального права, зокрема, диференціації відповідальності у разі встановлення однакового розміру для всіх злочинів проти основ національної безпеки такого додаткового виду покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. На наше переконання, такий недиференційований підхід не здатен реалізувати ще один із принципів кримінального права – індивідуалізацію кримінальної відповідальності. Для запобігання злочинам вже вироблено чималу низку загальнокримінологічних та спеціальнокримінологічних засобів запобігання злочинам, а історія розвитку кримінального законодавства засвідчує, що одним лише посиленням відповідальності неможливо досягнути навіть мінімізації вчинення злочинів.

Враховуючи викладене, підхід обраний розробниками законопроекту (тотальне збільшення заходів кримінально-правового впливу, за вчинення злочинів проти основ національної безпеки України) не може бути підтриманим. Це стосується і будь-якої іншої категорії злочинів в цілому. Пропоновані цим законопроектом зміни не вирішують проблему, що пов'язана з додержанням принципу правової визначеності під час конструювання кримінально-правових норм, передбачених статтями 111-1 та 111-2 КК України, а навпаки – ще більше загострюють проблему відмежування колабораційної діяльності від пособництва державі-агресору.

Висновки і пропозиції. Викладене свідчить про беззаперечну науково-практичну актуальність вивчення колабораціонізму як багатогранного суспільно-політичного, юридично-правового та морально-культурно феномену, особливо в умовах російської окупації українських територій. Незважаючи на те, що ця проблема вже досить тривалий час привертає до себе увагу науковців та практиків, вона

поки що не має належного інституційного та інструментального обґрунтування, а від так – потребує відповідної цілеспрямованої державної політики, покликаної розв'язати не лише правові, а й суспільно-моральні негаразди, пов'язані з колабораціонізмом.

До основних об'єктивних складнощів на шляху належної правової оцінки колабораційних проявів в Україні слід віднести. По-перше, на даний час переважна більшість колаборантів знаходиться на тимчасово окупованих територіях і тому належним чином розслідувати усі обставини їхніх злочинів надзвичайно складно. По-друге, існують певні складнощі із кваліфікацією самого злочинного діяння. Як визначити міру добровільності людини, яка пішла на співпрацю з ворогом? Поняття «власна ініціатива» та «вільне волевиявлення», як і «примус», чи «безвихідь» мають досить суб'єктивне трактування.

Ще один важливий момент – норми українського законодавства щодо колаборантів є новими для України і правозастосовна практика у цій сфері ще не досконала. Існують реальні ризики, що через занадто широке трактування поняття колаборант можна отримати ситуацію, коли до відповідальності буде притягнуто мало не кожного, хто опинився на окупованій території.

Беручи до уваги викладене, є усі підстави сформулювати та запропонувати до практичного використання такі рекомендації:

– на національному рівні необхідно розробити та запровадити цілеспрямовану державну роз'яснювальну інформаційно-виховну політику, покликану сформулювати стійку громадську думку щодо невідворотності покарання за колабораціонізм, зокрема: кожен в Україні повинен чітко усвідомити, що співпраця з ворогом це тяжкий караний злочин; заочний вирок суду для колаборанта – це не умовний термін, а відкладене покарання, яке невідворотно наздожене злочинця у будь-якому куточку планети; угода з підозрюваним у колабораціонізмі – це не потурання злочину, а навпаки – верховенство права і подекуди найкоротший шлях до судового

вироку та один з варіантів отримання необхідної інформації;

– доцільно суттєво прискорити вдосконалення українського законодавства в царині протидії колабораціонізму із залученням авторитетних вітчизняних та зарубіжних фахівців в галузі права;

– Верховній Раді України слід розробити й затвердити більш чіткі визначення ключових понять та механізмів управління у сфері нормативно-правового регулювання протидії злочинним проявам гібридного характеру;

– на прикладі досвіду провідних країн світу, потребує законодавчого відокремлення відповідальність за менш небезпечні види колабораціонізму (на кшталт співпраці з ворогом в гуманітарній сфері та щодо захисту прав людей), від найбільш небезпечних – військового та політичного колабораціонізму;

– окрему увагу слід приділити деталізації злочинів економічного колабораціонізму, визначенню механізмів державного управління у соціокультурній та релігійній сферах в умовах війни;

– потребує суттєвого вдосконалення нормативно-правова база патріотичного виховання в Україні;

– правоохоронні органи України мають керуватися простим і зрозумілим правилом – якість важливіша за кількість (*Саме тоді жорсткість покарань за колабораціонізм буде відповідати суспільним очікуванням*);

– людські та матеріальні ресурси правоохоронних органів мають бути зосереджені на розслідування особливо тяжких злочинів колабораціонізму, а випадки, які не завдали значної шкоди державі і не несуть великої суспільної небезпеки можуть бути розглянуті в порядку люстрації.

Список використаної літератури:

- 30 octobre 1940: discours du maréchal Pétain annonçant sa collaboration avec Hitler. *Le Soir*. Repensons notre quotidien. URL: <https://www.lesoir.be/art/1350591/article/soirmag/soirmag-histoire/2016-10-24/30-octobre-1940-discours-du-marechal-petain-annoncant-s> (дата звернення 12.11.2023)

2. Перелік територій, на яких ведуться (велися) бойові дії або тимчасово окупованих РФ. Зат-но нак. Мін. з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України 22.12.2022 р. № 309. URL: <https://minre.gov.ua/wp-content/uploads/2023/08> (дата звернення 14.11.2023)
3. Шайкан В. Колабораціонізм на території рейхскомісаріату «Україна» та військової зони в період Другої світової війни : автореф. дис... д-ра іст. наук № 07.00.01. Донецьк : Донец. нац. ун-т, 2006. 40 с. (дата звернення 18.11.2023)
4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 4, 1973. – С. 216. URL: <http://sum.in.ua/s/kolaboracionizm> (дата звернення 14.11.2023)
5. Задорожній В.О. Гаазькі конвенції з міжнародного гуманітарного права. *Українська дипломатична енциклопедія : У 2-х т. / Редкол. : Л.Губерський (голова) та ін. К: Знання України, 2004. Т. 1. 760 с. (дата звернення 15.11.2023)*
6. Женевська конвенція про поводження з військовополоненими 1929. *Велика українська юридична енциклопедія. У 20 т. Т. 17. Кримінальне право / В.Тацій (відп. ред.) та ін. 2017. С. 199 (дата звернення 14.11.2023).*
7. Захист жертв війни. *Юридична енциклопедія : у 6 т. ред. кол.: Ю.Шемшученко. К: Укр. енци-ія ім. М.Бажана, 1998. Т. 2. 744 с. (дата звернення 11.11.2023)*
8. European Commission for Democracy through Law (Venice Commission). Council of Europe. URL: <https://www.venice.coe.int/webforms/events/> (дата звернення 14.11.2023)
9. Collaborationism. *Oxford English Dictionary*. URL: https://www.oed.com/dictionary/collaborationism_n?tab=meaning_and_use (дата звернення 14.11.2023)
10. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення 14.11.2023)
11. Проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення відповідальності за колабораційну діяльність та суміжні кримінальні правопорушення». URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/40023> (дата звернення 14.11.2023)
12. Указ Президента України від 7.08.2019 р. № 584/2019. «Про затвердження Положення про Комісію з питань правової реформи та її склад». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949> (дата звернення 19.11.2023).
13. Проект нового Кримінального кодексу України. Сайт Консультативної місії ЄС з реформування сектору цивільної безпеки України. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення 19.11.2023)

Somin S., Komashko V. The modern paradigm of collaborationism in the conditions of the russian invasion of Ukraine: historical and legal analysis

The article presents the results of the author's empirical research, devoted to the historical and legal analysis of the phenomenon of collaborationism, the study of modern features of the manifestations of separatism in our state in the conditions of a full-scale armed Russian invasion, and also justified and proposed for practical use the proposal for the introduction of a purposeful state explanatory information and educational policies in the field of combating collaborationism, improving Ukrainian legislation and mechanisms of state administration. The historical prerequisites and peculiarities of the emergence of the term collaborationism were investigated and the scientific relevance and practical significance of its study in the modern conditions of Ukrainian state formation were substantiated. The state of scientific development of the problem of collaborationism by domestic and foreign researchers has been analyzed, the chronological boundaries of such investigations have been identified, and it has been concluded that despite their rather large total number and quite substantial scientific development, the modern domestic criminal law opinion on collaborationism remains contradictory in some places and needs balancing. A comparative analysis of the interpretation of the term collaborationism in encyclopedic, legal, political science and historical literature was conducted. It was concluded that today the Ukrainian legal field regarding the issue of definition and punishment for collaborationism is at the stage of development and improvement in accordance with the norms of international, first of all, European law. During the work on the article, the authors took into account the basic principles and peculiarities of the implementation in practice of the normative

requirements set forth in the main international legal documents regarding the rules of warfare, in particular: the provisions of the Hague Conventions and Declarations of 1899 and 1907, the Geneva Convention of 1929, the Geneva Conventions on the protection of the victims of the 1949 war, as well as the requirements of the European Commission for democracy through law.

Key words: *legislative support, rule-making activity, historical and legal analysis, armed aggression by russia, separatism, collaborationism, informational, educational and educational state strategy.*